

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Засади та принципи функціонування спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС. Перспективи воєнно- політичного співробітництва в ЄС та участі в ньому України

експерт Центру досконалості Жана Моне
КНУ імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики ІМВ
Миронова М.А.

Формування засад спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС

Поява нових викликів на рубежі 80-90-х рр. ХХ ст.

➤ Глобалізація – перехід до побудови економічного та валютного союзу, проект Європа 1992 (ініціатива Голови Єврокомісії Ж.Делора)

➤ Структурні зміни у системі МВ (розпад біполярної системи, зміни в ЦСЄ, розпад Югославії, війна в Перській затоці)

➤ Неефективність механізмів Європейського політичного співробітництва (ЄПС): як приклад, неможливість зупинити кровопролиття в Югославії:

а) відсутність інструментів кризового врегулювання;

б) брак єдності (розпад Югославії, грудень 1991 одностороннє визнання Німеччиною незалежності Словенії та Хорватії)

7.02.1992 Маастрихт Договір про Європейський Союз, Розділ V (Спільна зовнішня політика та політика безпеки ЄС)

Цілі спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС

- a) захист цінностей Союзу, фундаментальних інтересів, безпеки, незалежності та цілісності;
- b) консолідація та підтримка демократії, верховенства права, прав людини та принципів міжнародного права;
- c) збереження миру, запобігання конфліктам та зміцнення міжнародної безпеки відповідно до Статуту ООН, Гельсінського заключного акта та Паризької хартії для нової Європи;

- d) сприяння сталому економічному, соціальному та екологічному розвитку країн, що розвиваються, з ліквідацією бідності як основною ціллю;

Цілі спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС

e) сприяння інтеграції всіх країн в світову економіку, в тому числі шляхом послідовного скасування обмежень у міжнародній торгівлі;

f) допомога у розробці міжнародних заходів для збереження та покращення якості навколишнього середовища та сталого управління природними ресурсами для забезпечення сталого розвитку;

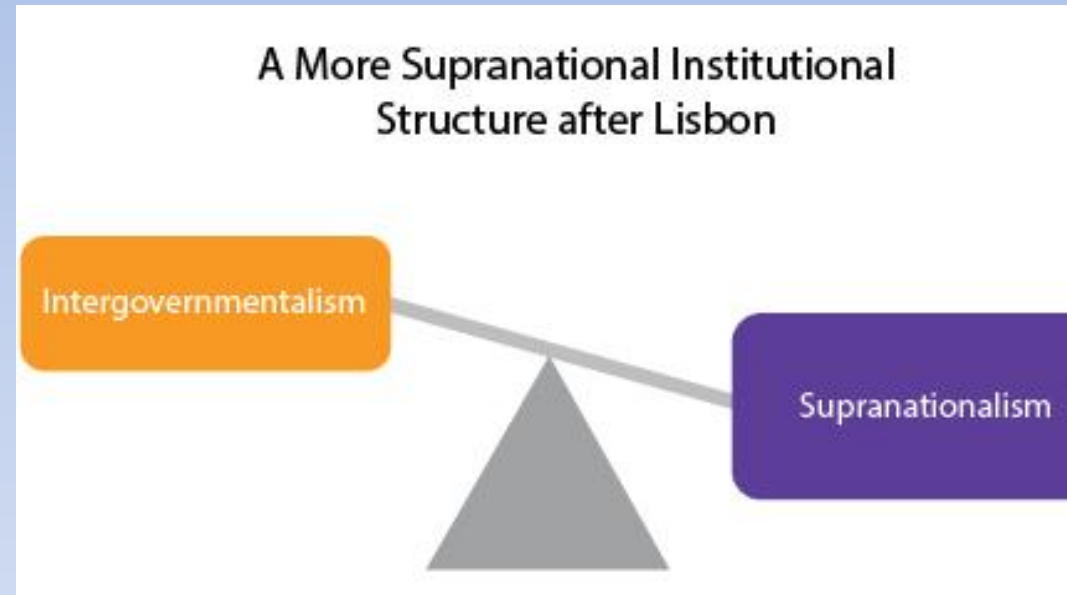
g) допомога населенню, країнам та регіонам, що постраждали від природних чи техногенних катастроф;

h) просування міжнародної системи, що базується на міцній багатосторонній співпраці та надійному глобальному управлінні

Зміни, внесені Лісабонськими договорами

- Набуття ЄС правосуб'єктності
- Більшість питань ухвалюється кваліфікованою більшістю ("подвійна більшість")
- Міжурядовий характер співробітництва з питань СЗПБ/СБОП ЄС залишився
- Інституційні зміни
- СБОП: положення про колективну оборону (ст.42 ДЄС) та солідарність (ст.222 ДФЄС), PESCO

Особливий характер СЗПБ/СБОП ЄС

Intergovernmentalism

- Голосування – однастайність, проте з рядом виключень для СЗПБ
- Право вето
- Інструментарій – рішення (decisions)

“Конструктивне утримання”

- “Constructive abstention” - можливість утриматися без блокування ініціативи інших партнерів
- Рішення не приймається, якщо утрималась 1/3 країн, що представляють 1/3 населення ЄС

QMV винятки, але не в питаннях СБОП

- Ст.31 (2) ДЄС ‘enabling clause’ – 4 умови голосування квал.більшістю (QMV)
- Ст.31 (3) ДЄС ‘passerelle clause’ можливість розширення кола питань QMV (пропозиції ЄК – санкції, права людини, цивільні місії)

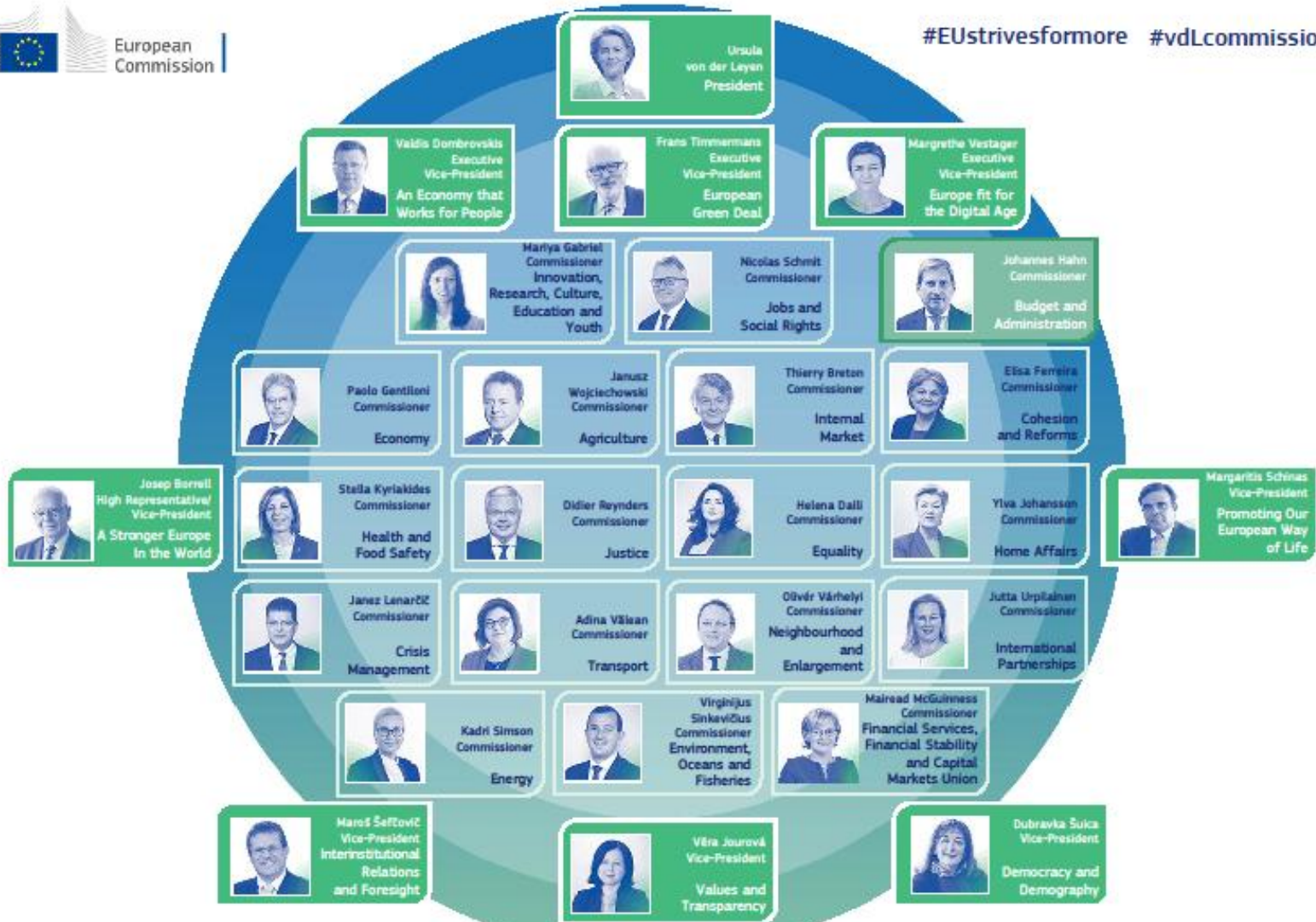
Opt-out

- не всі держави беруть участь в інтеграції в повному обсязі
- Приклад Данії (СБОП, Європ.оборонне агентство)

Європейська комісія 2019-2024

#EUstrivesformore #vdLcommission

A New Push for European Democracy

СТРУКТУРА СЗПБ/СБОП ЄС

			ЄВРОПЕЙСЬКА РАДА	Агенції ЄС:		
			РАДА МЗС (головуючий - Високий Представник)	а) Європейське оборонне агентство; б) Інститут безпекових досліджень; в) Супутниковий центр ЄС г) Європейський безпековий та оборонний коледж		
			КОМІТЕТ ПОСТІЙНИХ ПРЕДСТАВНИКІВ (COREPER)			
ВИСОКИЙ ПРЕДСТАВНИК /Вице-президент Європейської комісії (double-hatting)				ПОЛІТИКО-БЕЗПЕКОВИЙ КОМІТЕТ (PSC)		
Європейська служба зовнішньої дії	Відповідні служби в Єврокомісії	Відповідні служби в Секретаріаті Ради	CIVCOM Комітет з цивільних аспектів кризового врегулювання	PMG Політико-військова група Sitcen (Розвідувальний та ситуаційний центр)	EUMC Військовий комітет ЄС	
CMPD (Директорат з кризового управління та планування), CPCC (Підрозділ планування та проведення цивільних операцій), EU MS (Військовий штаб)					EUMCWG (робоча група Військового комітету)	

Положення про СБОП (Договір про ЄС)

С.42.7 Договору про ЄС “якщо держава-член та її територія є жертвою збройної агресії, інші держави мають виконати свої зобов'язання щодо надання їй допомоги та сприяння всіма наявними в їх арсеналі засобами відповідно до Статуту ООН (ст.51). Паралелі зі ст.4 Брюссельського Договору про ЗЄС 1948 чи ст.5 Вашингтонського договору НАТО 1949?

Роз'яснення в самому договорі:

- Ці положення не наносять шкоди особливому характеру безпекової та оборонної політики ряду держав-членів; (*нейтральні країни*)
- Нейтралізація посиленням на НАТО – співпраця СБОП має узгоджуватися з зобов'язаннями в НАТО (*з 30 членів НАТО 21 є членом ЄС*);
- Проблеми з ратифікацією Лісаб.д. в Ірландії. Червень 2009 рішення Європейської Ради по Ірландії: договори не посягають на конституційне законодавство Ірландії, в тому числі у питаннях безпеки та оборони та нейтрального статусу.

Еволюція спільної безпекової та оборонної політики ЄС

Перша половина 1990-х рр. 2 підходи

1) Європейські атлантисти та США – підсилення європейської опори, але в рамках НАТО

2) створення автономних від НАТО структур в рамках ЄС (французьке бачення воєнно-політичної інтеграції)

Компроміс: Європейська ідентичність в галузі безпеки та оборони, НАТО-ЗЄС-ЄС

Початок реалізації з 1998-1999 військово-політичної інтеграції в ЄС через зміни у політиці Великобританії

Грудень 1998 Сен-Мало франко-британський саміт (Ж.Ширак-Т.Блер)

Грудень 1999 - Європейська Рада (Гельсінкі), рішення про створення сил швидкого реагування.

Листопад 2000 – Марсельська зустріч ЗЄС, 2000-2001 рр. - поступова інкорпорація структур ЗЄС в структуру ЄС

2009 – вступ в силу Лісабонських договорів, 2011 – розпуск ЗЄС

Структура СБОП ЄС

А. Військовий потенціал (військові операції)

В. Цивільний потенціал (поліцейські завдання, моніторингові місії, верховенство права, реформування цивільного сектору безпеки).

А. Військовий потенціал – потенціал для проведення військових операцій (рішення Гельсінського 1999 та Брюссельського 2004 самітів Європейської Ради)

10-11.12.1999 Гельсінкі “Ключова мета 2003” (Head Goal 2003). Для виконання всього спектру завдань ЄС має бути здатний розгорнути впродовж 60 днів сили швидкого реагування у складі 50-60 тис. військових для проведення операцій тривалістю щонайменше 1 рік

17-18.06.2004 Брюссель “Ключова мета 2010” (Head Goal 2010). Запровадження концепції бойових тактичних груп (battlegroups): проведення операцій у складі 1500 військових (батальйон) з розгортанням впродовж 10 днів та тривалістю операцій до 120 днів

З 2007 р. бойові групи на постійному бойовому чергуванні (ротація). Неучасть Данії, участь 3 країн (члени НАТО, кандидати, Україна)

Концептуальні засади

2003 Європейська стратегія безпеки

2016 Глобальна стратегія ЄС із зовнішньої та безпекової політики
“Спільне бачення, єдиний підхід: сильна Європа”.

Основні принципи: безпека ЄС; державна та соціальна стійкість держав на Південь та Схід від ЄС; комплексний підхід до врегулювання конфліктів; відкриті до співпраці регіональні системи – індивідуальний підхід; глобальне управління – зміцнення ролі ООН.

Терміни: стійкість/витривалість (resilience), принциповий прагматизм, стратегічна автономія ЄС.

Посилення оборонного потенціалу ЄС: принцип об'єднання та розподілу ресурсів країн-членів має застосовуватися до всіх витрат на оборону. Продовження реалізації Гентської ініціативи міністрів оборони ЄС 2011 р. «Pooling and Sharing (P&S), об'єднання та спільне використання”: раціональне використання військових потенціалів країн ЄС на основі рольової спеціалізації кожного з членів.

Місії та операції ЄС

«Петерсберзькі завдання» ЄС»: гуманітарні та рятувальні операції, операції з підтримання миру, миротворчі операції, спільні операції з роззброєння, надання військових консультацій та допомоги у попередженні конфліктів, постконфліктна стабілізація, боротьба з тероризмом, включаючи надання допомоги 3 країнам на їх території.

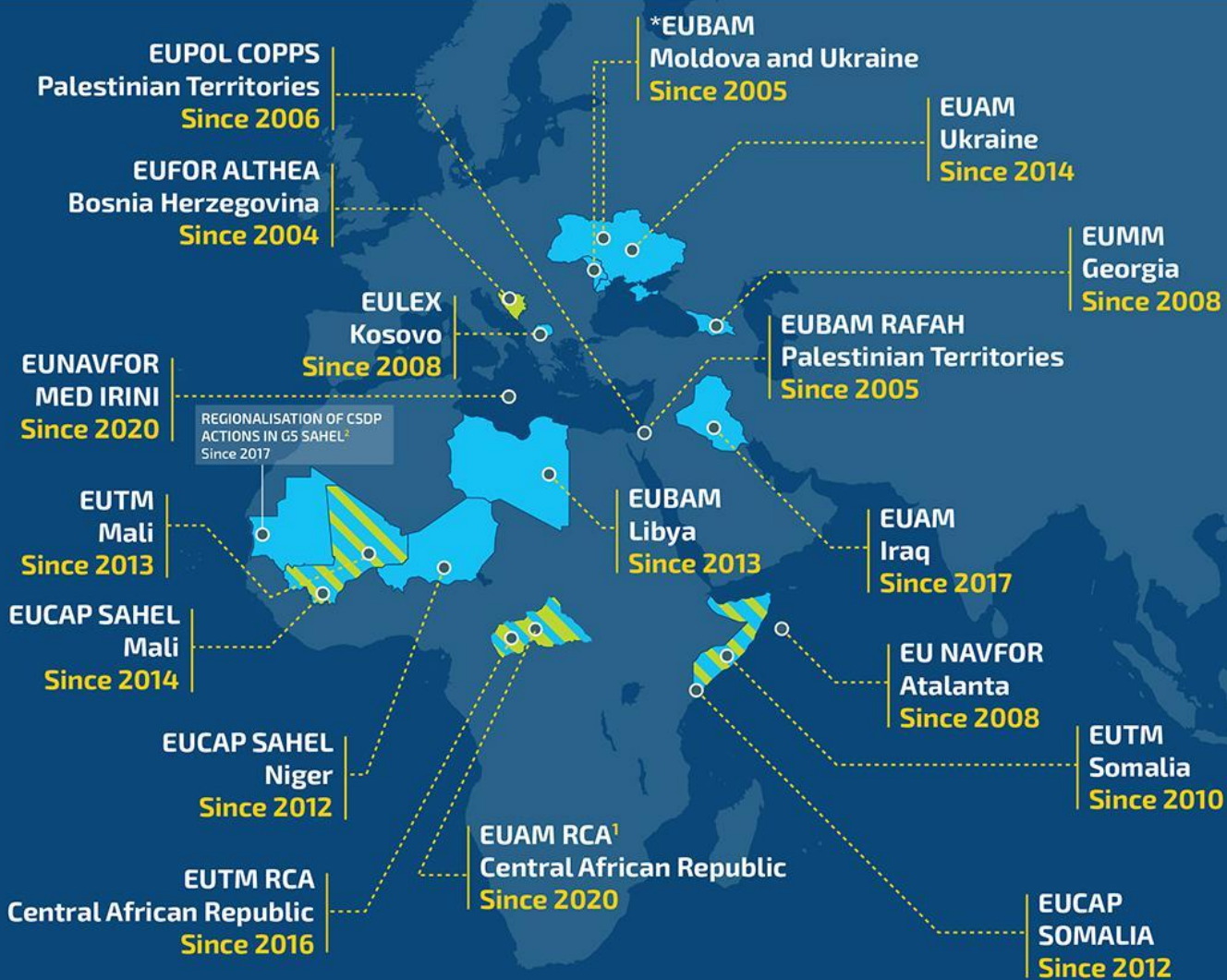
3 рівні командування:

- 1) Оперативний штаб (Брюссель, Military Planning and Conduct Capability (MPCC) для проведення лімітованих за розміром операцій із залученням невеликих груп
- 2) Автономний – із залученням потужностей одного з 4 штабів (National Parent Headquarters): Мон-Валерьєн, Франція; Потсдам, Німеччина; Рим, Італія; Ларисса, Греція.
- 3) Залучення штабних структур НАТО (SHAPE) м.Монс, Бельгія

Всього з 2003 р. проведено 35 операцій, на даний момент 17, з них 6 військових (“Алтея” в БіГ, тренувальні місії в Малі, Сомалі, ЦАР, у Середземному морі та “Атланта” (Сомалі), 11-цивільні (поліцейські, верховенства права EULex, EU BAM, EU MM, EU CAP тощо). Можливість участі третіх країн

EUROPEAN UNION CSDP MISSIONS AND OPERATIONS 2020

Military Missions/Operations
 Civilian Missions

6 ongoing military Missions/Operations

11 ongoing civilian Missions¹

Around **5,000** people currently deployed

Objectives:

Peace-keeping, conflict prevention, strengthening international security, supporting the rule of law, prevention of human trafficking and piracy.

¹This Mission is not managed within CSDP structures, but its objectives are very similar to the other Missions, so we include it here

²Full operational capacity of EUAM RCA is planned for June 2020.

³The Regional Advisory and Coordination Cell is a CSDP action which facilitates EU support to security and defence cooperation amongst G5 Sahel countries (Mauritania, Mali, Burkina-Faso, Niger and Chad).

Співпраця ЄС-НАТО, Пакет Берлін+

16.12.2002 Декларація ЄС-НАТО по ЄБОП “гарантований доступ до ресурсів НАТО”; 17.03.2003 - обмін листами Генсек НАТО та ВП (угода про обмін секретною інформацією, процедури доступу до потенціалу/ресурсів НАТО, адаптація системи військового планування ЄС-НАТО

2003 – перші операції: Військова місія Concordia Македонія, поліцейська місія БіГ, Військова місія БіГ EUFOR Althea (з 2004)

Проблеми: дублювання функцій, недофінансування військових бюджетів, турецький фактор: конфлікт Туреччини та Кіпру, блокування Туреччиною співпраці ЄС з НАТО; неформальний діалог НАТО-ЄС (Афганістан, Косово, Середземне море)

2016 Варшавський саміт НАТО (Столтенберг, Юнкер, Туск) – Спільна декларація ЄС-НАТО. 7 пріоритетів: *протидія гібридним загрозам; розширення оперативного співробітництва, в тому числі з питань морської безпеки та міграції; кібербезпека та оборона; розвиток взаємодоповнюючих та сумісних оборонних спроможностей двох організацій; співпраця в оборонній індустрії та дослідженнях; спільні навчання; зміцнення обороноздатності та безпеки східних та південних партнерів*

Співпраця ЄС –України з питань СБОП

- Адміністративна угода про співробітництво між Україною та Європейським оборонним агентством, 2015 (участь в роботі експертних груп «Єдине європейське небо», «Європейський авіатранспортний флот», «Матеріальна стандартизація»), реформування сектору безпеки України відповідно до стандартів ЄС та НАТО.
- Участь України у діяльності «Бойових тактичних груп ЄС» (співпраця з країнами Вишеградської групи)
- Участь України в операціях ЄС: 2004 – Поліцейська місія в Македонії, Поліцейська місія ЄС в БіГ, 2014 – ВМ операція Аталанта, з 2020 – військова місія ЄС “Алтея” в БіГ
- В перспективі участь у проектах PESCO, ініціативі European Intervention Initiative (фр. проект), цивільних та воєнних операціях ЄС

Перспективи “європейської армії”?

Курс на стратегічну автономію ЄС

- **Європейське оборонне агентство (з 2004 р.), Європейський оборонний фонд** (пропозиція Ж-К.Юнкера, з 2017 р.): дослідження, розробки та закупівля. Запланований бюджет на 2021-2027 – 13 млрд. євро
- **Coordinated Annual Review on Defence (CARD)** – щорічник – моніторинг оборонних планів, синхронізація національних оборонних циклів планування
- позабюджетний **Європейський фонд миру** (військові операції ЄС).
- **Постійне структуроване співробітництво (PESCO)** з 2017 р. 47 проектів, 25 країн-учасниць (EU Training Mission Competence Centre, Cyber Rapid Response Teams, project on Military Mobility). Без Мальти та Данії

Проте: Чи зможе ЄС замінити НАТО?

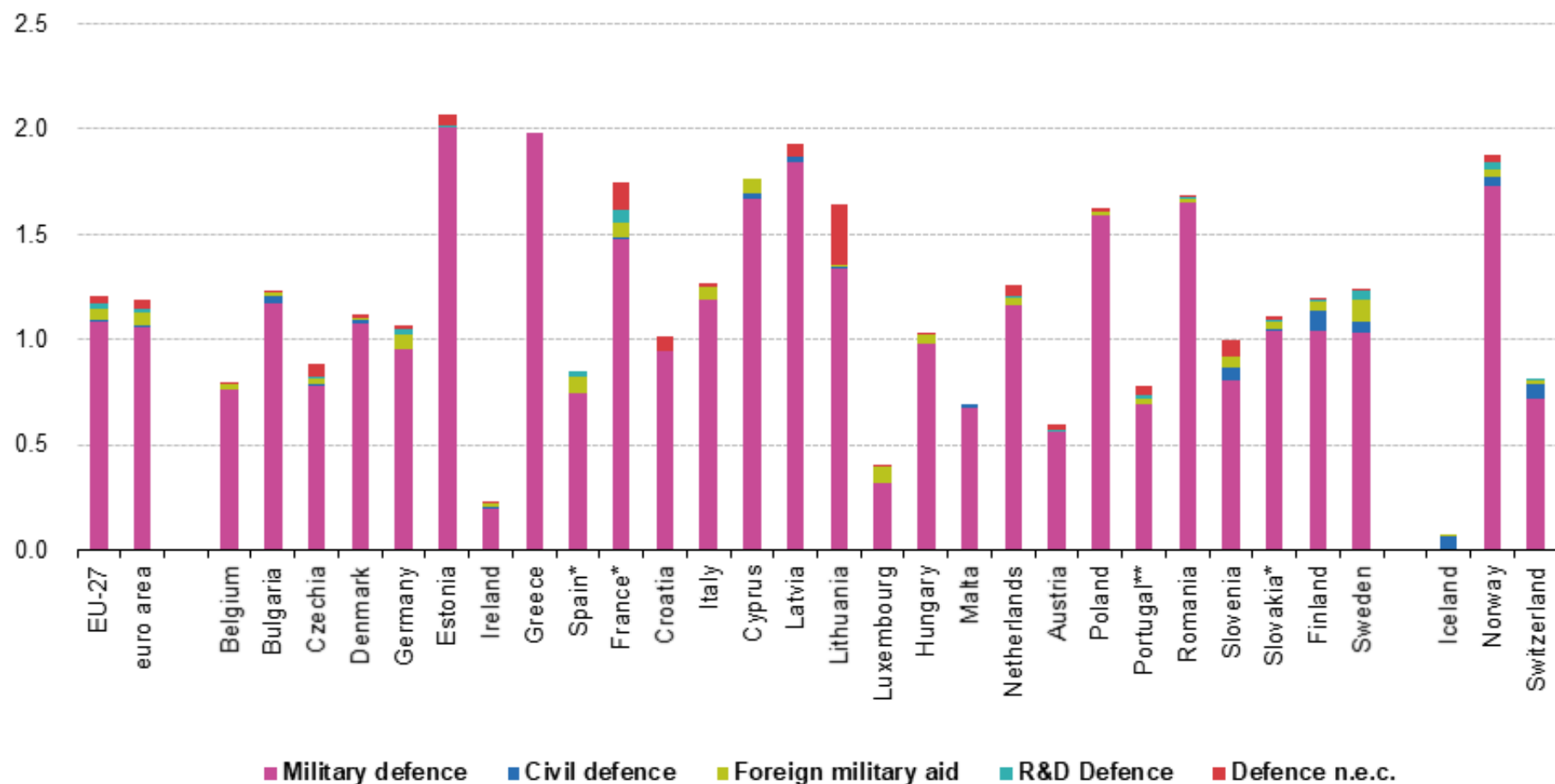
1) Присутність нейтральних та позаблокових держав в ЄС

2) Хронічне недофінансування в ЄС

- 2019: витрати на оборону понад 214 млрд.євро (1,2% ВВП). Burden-sharing: лише 3 з 27 країн – більше 2% ВВП (Естонія, Греція, Латвія). Ірландія – 0,2%, Люксембург – 0.4%. На 4 країни разом (Великобританія, Франція, Німеччина, Італія) – біля 70% сумарних оборонних витрат в ЄС. США – понад 700 млрд.дол.в 2019

Витрати на оборону в ЄС, 2019 (% до ВВП)

Total general government expenditure on defence, 2019 (% of GDP)

* provisional

** estimated

Source: Eurostat (gov_10a_exp)